

48 LA LASTAJ AFEROJ DE LA HOMO

„Esti kondamnita al morto estas terura sperto," diris poste sinjoro Kukla. „Mi scias tion, ĉar foje mi travivis la lastajn momentojn antaŭ mia propra ekzekuto. Memkromprene, tio okazis en sonĝo; sed sonĝo same apartenas al vivo de homo, kiel ĉiu alia, eĉ se nur al ĝia rando. Sur tiu rando ne multo jam restas el via graveco, homo, nenio el tio, pri kio vi vantaĉas en la vivo; restas tie ankaŭ sekso, timo, memplaĉo kaj kelkaj aliaj aferoj, pri kiuj vi plejparte hontas; eble tio estas la lastaj aferoj de homo.

Foje posttagmeze mi revenis hejmen, beste ĉaspelita, tiom da laboro mi plenumis; mi kuŝiĝis sur la plankon kaj ekdormis kiel ŝtupo. Iam mi sonĝis, ke malfermiĝis la pordo kaj en ĝi staras tute nekonata sinjoro kaj post li du soldatoj kun bajonetoj; mi ne scias, kial, sed la soldatoj havis kozakajn uniformojn.

Leviĝu, diris la nekonato krude, preparu vin, morgaŭ matene oni realigos je vi mortkondamnon. Komprenite? Mi komprenas, mi rediras; sed mi ne scias, kial ja - Tio ne interesu vin, bruskis la sinjoro. Jen ordono, ke ni faru la ekzekuton. Kaj li brufermis post si la pordon. Poste mi restis sola kaj pripensis. Fakte mi ne scias: kiam oni meditas en sonĝo, ĉu oni vere meditas, aŭ oni nur sonĝas la meditado? Ĉu tio estis miaj pensoj, aŭ la pensojn mi nur sonĝis, same kiel ni sonĝas pri vizaĝoj? Nur mi sciis, ke mi insiste meditis kaj samtempe miris pri la pensoj. La unua, kio absorbis min, estis ia malica kontentigo, ke ĝi estas eraro; ke morgaŭ mi estos ekzekutita pro misatento kaj ke ili havos pro tio skandalon.

Sed samtempe kun tio kreskis en mi ia maltrankvilo: ke mi estos vere ekzekutita kaj postlasos edzinon kaj infanon; kio okazos kun ili, kion ili miadio faros - Tio estis fakta doloro, kvazaŭ sangus mia koro, sed samtempe kun tio kvietigis min agrable, ke mi pensas tiel zorgeme pri la edzino kaj infano.

48 POSLEDNÍ VĚCI ČLOVĚKA

„Být odsouzen k smrti je hrozná zkušenost," děl na to pan Kukla. „Já to znám, protože jsem kdysi prožil poslední chvíle před svou vlastní popravou. To se rozumí, že to bylo ve snu; ale sen patří stejně k životu člověka jako co jiného, třebaže jen tak na okraj. Na tom okraji už nezbývá mnoho z tvé znamenitosti, člověče, nic z toho, čím se naporuješ v životě; ještě tam zbývá pohlaví, strach, samolibost a několik jiných věcí, za které se většinou stydíš; snad to jsou poslední věci člověka.

Jednou odpoledne jsem se vrátil domů, uštváný jako zvíře, tolik práce jsem měl za sebou; tak jsem si lehl na zem a usnul jsem jako kus dřeva. Z ničeho nic se mi zdálo, že se otevřely dveře a v nich stojí naprosto neznámý pán a za ním dva vojáci s nasazenými bajonety; já nevím proč, ale ti vojáci měli kozácké uniformy.

Vstaňte, řekl neznámý hrubě, připravte se, zítra ráno bude na vás vykonán rozsudek smrti. Rozuměl jste? Rozuměl, povídám; ale já nevím, proč vlastně - Po tom nám nic není, utrhl se na mne ten pán. Tady máme rozkaz vykonat popravu. A bouchl za sebou dveřmi.

Potom jsem zůstal sám a přemýšlel jsem. Totiž já nevím: když člověk přemýšlí ve snu, přemýšlí opravdu, nebo se mu jenom zdá, že přemýšlí? Byly to mé myšlenky, nebo se mně ty myšlenky jenom zdály, tak jako se nám zdají tváře? Já jenom vím, že jsem usilovně přemýšlel a přitom současně se těm myšlenkám divil. První, čím jsem se obíral, bylo jakési škodolibé uspokojení, že to je omyl; že zítra budu popraven nedopatřením a oni že z toho budou mít ostudu.

Ale zároveň s tím ve mně rostl takový nepokoj: že budu opravdu popraven a nechám tu ženu a dítě; co s nimi bude, co si proboha počnou - To vám byla skutečná bolest, tak jako by mně krvácelo srdce, ale současně přitom mě příjemně uspokojovalo, že myslím tak starostlivě na ženu a dítě.

Nu vidu, mi ripetis al mi, kio estas la lasta penso de viro mortonta! Certagrade ĝojigis min, ke mi fordonas min al tiom granda patreca aflikto; ĝi impresis min preskaŭ edife. Tion mi devas diri al mia edzino, mi ĝojis. Sed subite timo trapasis min: mi memoris, ke ekzekutoj okazas kutime ege frue; ĉe tagiĝo, je la kvara aŭ kvina matene, kaj sekve mi devos iel frue leviĝi por esti ekzekutita. Nome mi ne ŝatas leviĝi; kaj nun la imago, ke la soldatoj bruvekos min jam ĉe mateniĝo, cedigis ĉion ceteran; mia kuraĝo perdiĝis kaj preskaŭ mi ploris super mia sorto. Tio estis tiel terura, ke mi vekigis kaj kun senpeziĝo respiris; sed la sonĝon mi ne rakontis al mia edzino.“

„La lastaj aferoj de homo,” ekparolis sinjoro Skřivánek kaj ekruĝis pro embaraso. „Mi rakontus ion al vi, sed eble vi opinios tion naiva.” „Nepre ne!” certigis lin sinjoro Tausig. „Nur ek!”

Mi ne scias,” opiniis sinjoro Skřivánek iom necerte. „Nome foje mi volis min pafmortigi, kaj tiel - Kiam sinjoro Kukla rakontis ĉi tie pri la vivrando - Ankaŭ tio estas ia vivrando, se oni volas sin mortigi.” „Nu nu,” diris sinjoro Karas, „kaj kial vi volis tion fari?” „Pro dolortimemo,” diris sinjoro Skřivánek, ruĝiĝante ankoraŭ pli. „Nome... mi ne kapablas toleri doloron. Kaj tiam mi malsaniĝis je inflamo de triĝemela nervo. Doktoroj diras, ke ĝi estas unu el la plej teruraj doloroj, kiujn oni - Mi ne scias.”

„Estas tiel, murmuris doktoro Vitásek. „Homo, mi bedaŭras vin. Ĉu ĝi ripetiĝas?” „Ripetiĝas,” ekruĝis Skřivánek, „sed nun ne plu mi volas ... Nome mi devas rakonti al vi -” „Do rakontu tion,” kuraĝigis lin sinjoro Doležal.

„Tio estas malfacile esprimebla,” defendis sin Skřivánek singene. „Entute... jam la doloro ...” „Oni beste blekas,” rimarkigis doktoro Vitásek. „Jes. Kaj kiam estis al mi plej malbone... la trian nokton... mi metis revolveron sur noktotablon. Ankoraŭ horon, mi pensis, pli longe mi tion ne eltenos. Kial mi, ĝuste mi devas tiom suferi? Senĉese mi havis impreson, ke per tio okazas al mi terura maljustaĵo.

Tak vida, ŝikajal jsem si, co je poslední myšlenka muže, který jde na smrt! Mne vám jaksi těšilo, že se oddávám tak velikému oteckému žalu; připadalo mně to skoro povznášející. To musím říci své ženě, liboval jsem si. Ale tu mnou projelo leknutí: vzpomněl jsem si, že se popravy obyčejně konají tuze časně, za úsvitu, ve čtyři nebo v pět hodin ráno, a že tedy budu muset tak brzo vstávat, abych byl popraven. Já totiž nerad vstávám; a teď ta představa, že mne ti vojáci už za svítání zburcují, zatlačila všechno ostatní; mně kleslo srdce a já skoro plakal lítostí nad svým osudem. To byla taková hrůza, že jsem se probudil a s úlevou si oddechl; ale své ženě jsem ten sen nevypravoval.”

„Poslední věci člověka,” řekl pan Skřivánek a začervenel se rozpaky. „Já bych vám něco vypravoval, ale třeba se vám to bude zdát hloupé.” „Nebude,” ubezpečoval ho pan Taussig. „Jen spusťte!”

„Já nevím,” mýnil pan Skřivánek nejistě. „Já jsem se totiž jednou chtěl zastřelit, a tak - když tady pan Kukla mluvil o tom okraji života - To je také takový okraj života, když se chce člověk zabít.” „Jděte,” řekl pan Karas, „a proč jste to chtěl udělat?” „Z rozmazlenosti,” pravil Skřivánek, červenaje se ještě víc. „Já totiž jsem... já vám neumím snášet bolest. A tehdy jsem dostal zánět trojklaného nervu. Doktorů říkají, že to bývá jedna z nejhorších bolestí, co kdy člověk - Já nevím.”

„To je pravda,” bručel doktor Vitásek. „Člověče, tak to vás lituju. Vrací se vám to?” „Vrací,” zapálil se Skřivánek, „ale teď už nechci... To bych vám totiž musel povídat -” „Tak to povězte,” povzbudil ho pan Doležal.

„To se dá těžko vyjádřit,” bránil se plaše Skřivánek. „Vůbec... už ta bolest...” „To by člověk řval jako zvíře,” podotkl doktor Vitásek. „Ano. A když mně bylo nejhůř... třetí noci... dal jsem si browning na noční stolek. Ještě hodinu, myslel jsem si, a déle to nevydržím. Proč já, proč zrovna já musím tolik zkoušet? Já měl pořád pocít, že se tím na mně děje strašné bezpráví.

Kial mi, kial ĝuste mi -" „Vi devus preni pulvorojn," murmuris doktoro Vitásek. „Trigeminon aŭ veramonon, adalinon, algokratinon, migradonon." „Mi prenadis ilin," protestis Skřivánek. „Sinjoro, tiom da ili mi englutis, ke... ili tute ĉesis efiki. Nome... la pulvoroj dormigis min, sed la doloron ili ne dormigis, ĉu vi komprenas? La doloro restis, sed tio ne plu estis doloro, ĉar mi estis... tiom narkotita, ke preskaŭ mi perdis ankaŭ min mem. Mi ne sciis pri mi, sed mi sciis pri la doloro; kaj tiel mi komencis imagi al mi, ke tio estas doloro de iu alia. Tiun alian mi aŭdis... li tiel mallaŭte ĝemegis kaj veis; kaj tiom mi bedaŭris lin... pro bedaŭro fluis miaj larmoj. Mi sentis, kiel la doloro kreskas - Jesuo Kristo, mi diradis al mi, kiel nur eltenos ĝin tiu homo! eble... eble mi pafmortigu lin, por ke li ne suferu tiom!

Sed en tiu momento mi konsterniĝis... ja tio ne eblas! Mi ne scias; subite mi sentis ian strangan respekton al lia vivo, ĝuste tial, ĉar li iom ege suferas -" Sinjoro Skřivánek frotis embarase sian frunton. „Mi ne scias, kiel priskribi tion al vi. Eble ĝi estis ia senskonfuzo post la pulvoroj, sed samtempe ĝi estis tiel senfine klara... preskaŭ brilega.

Mi havis vizion, ke tiu suferanto kaj veanto estas la homaro... ke li estas Homo mem. Kaj mi estas nur atestanto de la dolorego... noktgardisto ĉe lito de doloro. Se mi ne ĉeestus, mi pensis, la doloro estus vana; ĝi estus kiel ia granda ago, pri kiu neniuj scias. Nome antaŭe... dum ĝi estis mia doloro... mi opiniis min mizera kiel vermo... ia eta. Sed nun... kiam la doloro min superkreskis... mi sentis eĉ kun teruro, kiel granda estas la vivo. Mi sentis...“

Sinjoro Skřivánek ŝvitis pro embaraso. „Vi ne darfus min moki. Mi sentis, ke la doloro estas... ia ofero. Kaj tial, vi devas kompreni, tial ĉiu religio... metas doloron sur dian altaron. Tial estis sangaj oferoj... kaj martiroj... kaj Dio sur la kruco. Mi ekkomprenis... ke... ke... ke el la doloro de Homo rezultas la mistera beno.

Proĉ ja, proĉ zrovna ja -" „Měl jste si vzít prášky," zavrčel doktor Vitásek. „Trigemin nebo veramon, adalin, algokratin, migradon." „Já je bral," protestoval Skřivánek. „Pane, já jich spolkl tolik, že... že už vůbec přestaly účinkovat. Totiž... ty prášky uspaly mne, ale bolest neuspaly, rozumíte? Bolest zůstala, ale už to nebyla má bolest, protože já byl... tak omámen, že jsem se sám sobě ztrácel. Já jsem nevěděl o sobě, ale věděl jsem o té bolesti; a tak se mně začalo zdát, že to je bolest někoho jiného. Já toho jiného slyšel... on tak tiše vyl a bědoval; a mně ho bylo tak strašně líto... mně tekly slzy lítostí. Já cítil, jak ta bolest roste - kristepane, říkal jsem si, jak to ten člověk vydrží! Snad... snad bych ho měl zastřelit, aby se tak netrápil!

Ale v ten okamžik jsem se zhrozil... to přece nejde! Já nevím; já najednou cítil takovou divnou úctu k jeho životu, právě proto, že tak nesmírně trpí -" Pan Skřivánek si mnul v rozpacích čelo. „Já nevím, jak bych vám to vylíčil. Snad to bylo takové obluzení po těch práškách, ale přitom to bylo tak nesmírně jasné... zrovna oslňující.

Já měl vidinu, že ten, kdo trpí a sténá, je lidstvo... že je to sám Člověk. A já jsem jenom svědek té trýzně... takový noční hlídač u lože bolesti. Kdybych přitom nebyl, myslel jsem, tak by ta bolest byla nadarmo; byla by jako nějaký velký čin, o kterém nikdo neví. Totiž předtím... dokud to byla má bolest... jsem si připadal tak bídný jako červ... takový nepatrný. Ale teď... když mne ta bolest přerostla... já cítil až s hrůzou, jak je život veliký. Cítil jsem, že...“ Pan Skřivánek se zapotil rozpaký. „Nesmíte se mně smát. Cítil jsem, že ta bolest je... nějaká oběť. A proto, rozumíte, proto každé náboženství... kladlo bolest na oltář boží. Proto byly krvavé oběti... a mučedníci... a Bůh na kříži. Já jsem pochopil, že... že... že z bolesti Člověka plyne nějaké tajemné pozhnání.

Tial ni devas suferi, por ke la vivo estu konsekrita. Neniu ĝojo estas sufiĉe forta kaj granda... Kaj mi sentis, se mi eliros el ĉi tio, mi portos en mi ion kiel sakramenton."

„Kaj ĉu vi portas ĝin?“ demandis pastro Voves kun intereso. Sinjoro Skřivánek impete ekruĝis. „Ne, ne," li rapidis diri, „pri tio oni ne scias ja. Sed ekde tiu tempo... estas en mi ia respekto; ĉio ŝajnas al mi pli grava... ĉiu bagatelo kaj ĉiu homo, ĉu vi komprenas? Ĉio havas grandegan valoron. Rigardante la sunsubiron, mi diras al mi, ke ĝi valoras la grandegan doloron. Aŭ homoj, ilia laboro, ilia ordinara vivo... ĉio havas valoron per doloro. Kaj mi scias, ke ĝi estas granda kaj senmezura valoro - Kaj mi kredas, ke ekzistas nek malbono, nek puno; ekzistas nur doloro, kiu servas al tio, por ke... por ke la vivo havu la grandan valoron."

Sinjoro Skřivánek eksilentis, ne sciante kiel daŭrigi. „Vi estas bonaj al mi," li ekvortigis kaj emociite mungis, por kaŝi la ardantan vizaĝon.

Proto musíme trpět, aby se život posvětil. Žádná radost není dost silná a veliká... A já jsem cítil, že vyjdu-li z toho, ponesu v sobě něco jako svátost."

„A nesete ji?“ zeptal se páter Voves se zájmem. Pan Skřivánek se prudce zarděl. „Ale ne," řekl honem, „o tom přec člověk neví. Ale od té doby... je ve mně taková úcta; všechno mně připadá důležitější... každá maličkost i každý člověk, víte? Všechno má ohromnou cenu. Když se dívám na západ slunce, říkám si, že to stojí za tu nesmírnou bolest. Anebo lidí, jejich práce, jejich obyčejný život... všechno má cenu bolesti. A já vím, že to je strašná a nevýslovná cena – A já věřím, že není žádné zlo ani žádný trest; je jenom bolest, která slouží tomu, aby... aby život měl tu velikou cenu."

Pan Skřivánek se zarazil, nevěda jak dál. „Vy jste ke mně tak hodní," vyhrkl a dojatě se vysmrkal, aby si zakryl planoucí tvář.